

Олексій ВІННИЧЕНКО

З ІСТОРІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕПУТАТСЬКИХ СЕЙМИКІВ РУСЬКОГО ВОЄВОДСТВА В ПЕРШІЙ ЧВЕРТІ XVII ст.

В результаті діяльності шляхетських сеймиків Речі Посполитої в XVI–XVIII ст. нагромадилася величезна кількість документації різного характеру. Більшу її частину складають сеймикові постанови (лявди), в яких знайшло своє відображення політичне та соціально-економічне життя як держави в цілому, так і окремих воєводств та земель зокрема. Однак питання устрою сеймиків та, особливо, практики їх проведення представлені в сеймикових документах рідко та фрагментарно. У зв'язку з цим неабияке значення для дослідження функціонування сеймикових зібрань мають заяви (протестації, маніфестації, реляції та ін.) учасників сеймиків, які (заяви) стосувалися перебігу зібрань і здійснювалися в канцеляріях місцевих гродських судів та вписувалися до актових книг. Причинами появи подібних заяв (найчастіше їх іменували протестаціями) були конфліктні ситуації, що виникали під час зібрань і змушували сеймикуючих учасників підтверджувати або, навпаки, заперечувати правомочність прийнятих сеймиком рішень, як правило, шляхом викриття незаконних дій інших учасників сеймика.

Публіковані нами два документи, протестація перемишльських шляхтичів Яна Лисаковського й Гіацинта (Яцька) Попеля та репротестація Павла Домарадзького і Мацея Токажевського, відображають діяльність депутатських сеймиків Руського воєводства в першій чверті XVII ст., а саме стосуються перебігу вишенського депутатського сеймика 1624 р.¹

Депутатські сеймики як вид шляхетських територіальних зібрань було впроваджено в Руському воєводстві, як і в інших коронних воєводствах та землях, згідно з конституцією варшавського сейму 1578 р. (до того часу діяли тільки передсеймові та елекційні сеймики) у зв'язку з його рішенням про створення коронного трибуналу – вищого апеляційного суду для шляхти Польського королівства (для шляхти Великого князівства Литовського у 1581 р. було створено окремий литовський трибунал). До складу трибуналу входили депутати (або судді–депутати) – представники від капітул (духовні депутати) та від окремих воєводств (світські депутати)². Останні щороку обиралися на депутатських сеймиках.

За згаданою конституцією сейму 1578 р. вибори депутатів мали відбуватися в місцях, де, згідно зі "старим звичаєм", проходили вибори земських судових урядників, у перший понеділок після свята Народження Діви Марії (8 вересня). Обирати слід було осіб осілих (тобто тих, хто мав землеволодіння в місцевому воєводстві), гідних,

¹ Документація вишенського сеймику з цього періоду, як і перемишльських гродських книг, опублікована в: *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie* (далі – AGZ). Lwów, 1909. Т. XX: *Lauda sejmikowe. T. I: Lauda wiszeńskie 1572–1648 r.* / Oprac. A. Prochaska.

² *Balzer O. Geneza Trybunału Koronnego: Studium z dziejów sądownictwa polskiego XVI wieku.* Warszawa, 1886; *Mayer Z. Wizerunek Trybunału Koronnego: Studium prawnoobyczajowe.* Lwów, 1929; *Majsel W. Trybunał Koronny w świetle laudów sejmikowych i konstytucji sejmowych // Czasopismo Prawno-Historyczne.* Poznań, 1982. Т. XXXIV. Zesz. 2. S. 73–109.

богобоязних, цнотливих, досвідчених у праві й в місцевих судових звичаях. До 1611 р. Руське воєводство обирало двох суддів: одного – шляхта Львівської, Перемишльської і Сяноцької земель у Судовій Вишні, другого – по черзі (*alternatq*) шляхта Галицької землі в Галичі та шляхта Холмської землі в Холмі³. Почергове обрання депутата Галицькою і Холмською землями було скасоване конституцією сейму 1611 р.; відтоді депутатські сеймики в цих землях відбувалися щороку, і Руське воєводство в коронному трибуналі репрезентували три депутати⁴. За конституцією сейму 1616 р. депутатом не міг бути обраний шляхтич, який виконував у той час обов'язки посла на сейм, не перебував на депутатському сеймику або впродовж чотирьох попередніх років вже обирався депутатом з будь-якого воєводства та землі⁵.

У 1624 р. депутатські сеймики в Короні збиралися 9 вересня. Згідно з діючою на вишенському сеймику системою⁶, депутата цього року обирала шляхта Перемишльської землі. Як видно зі змісту протестацій, боротьба за посаду депутата розгорнулася між двома претендентами (їх тоді могло бути більше): перемишльським підстолиєм Ремігіаном Вояковським, який в результаті голосування набрав більшість голосів, і перемишльським підсудком Анджеєм Дрогойовським. Програвши вибори (мабуть, з незначним відставанням у кількості голосів), останній вдався, як під час зібрання, так і після його завершення, до ряду не завжди легальних заходів з метою відмінити рішення сеймика й посісти депутатський уряд. Не здобувши бажаного результату, А. Дрогойовський через два тижні після сеймика за допомогою своїх клієнтів або слуг, які облятували (вписали) до перемишльських гродських книг його протестацію, вдався до спроби дискредитувати сеймикового маршалка і піддати сумніву правомочність виданої останнім від імені сеймика атестації, у якій підтверджувалося законне обрання депутатом Р. Вояковського. Через п'ять днів до перемишльської гродської канцелярії була внесена (очевидно, цього разу клієнтами або прибічниками Р. Вояковського) зустрічна протестація (репротестація), в якій докладно описувалася неправомірна діяльність А. Дрогойовського.

Хоча більшість депутатських сеймиків у цей період мала нормальний перебіг і завершувалась успішно, ситуація, яка склалася на вишенському сеймику 1624 р., не була винятковою. Бувало, що елекція набирала бурхливого характеру й закінчувалася обранням на посаду депутата фактично двох шляхтичів⁷. У Руському воєводстві такий випадок уперше, наскільки нам відомо, мав місце на вишенському сеймику 1598 р.⁸

³ Volumina legum Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae ab anno 1347 ad annum 1780 / Ed. J. Ohryzko. Petersburg, 1859. T. 2. S. 182–183 ("Porządek do obierania sędziów", "Obieranie sędziów").

⁴ Ibid. T. 3. S. 16 ("Alternata ziem Halickiey z Chelmską").

⁵ Ibid. S. 133 ("O deputatach trybunalskich koronnych").

⁶ Депутат від вишенського сеймика обирався по черзі (*alternatq*) шляхтою Львівської, Перемишльської і Сяноцької земель; див. постанову депутатського сеймика 10.09.1629 р. (AGZ. T. XX. S. 273–274. № 165).

⁷ Наприклад, так сталося на холмському сеймику 1623 р., де на депутатство претендували холмський підкоморій Ян Скашевський і Еразм Вежбіцький (Archiwum Państwowe w Lublinie, Castrensia Chelmensia. Inscriptiones, ks. 19, s. 940–941 v.).

⁸ Зокрема, на депутатський уряд були "незгідно" обрані сяноцький каштелян Ян Дрогойовський і Анджей Стадніцький (Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Archiwum Radziwiłłów, dział V, № 13620; див. також: Sokołowski W. Politycy schyłku złotego wieku: Małopolscy przywódcy szlachty i parlamentarzyści w latach 1574–1605. Warszawa, 1997. S. 52).

Публіковані нами документи заслуговують на особливу увагу з кількох причин. По-перше, вишенський депутатський сеймик 1624 р. не знайшов відображення в інших документах: згадувані в протестаціях постанова сеймика і маршалківська атестація не збереглися. По-друге, дотепер відомі були тільки п'ять аналогічних документів (протестацій), які висвітлювали діяльність вишенських депутатських сеймиків у 1578–1647 рр., зокрема вони стосуються сеймиків 1607, 1609, 1614, 1617 і 1632 рр. По-третє, варто відзначити неабияку інформативність протестацій, які ми публікуємо, особливо другої з них, стосовно таких питань практики проведення вишенських депутатських сеймиків, як принципи голосування, вимоги до кандидата на депутатство, діяльність сеймикового маршалка під час і після зібрання, персональний склад учасників тощо. Особливо цікавими є перелік у документах засобів, за допомогою яких А. Дрогойовський намагався "переробити" рішення сеймика на свою користь, таких як: участь у голосуванні осіб нешляхетського походження, включення до числа голосів листів неприсутніх на сеймику senatorів, нав'язування принципу одностайності в елекції депутата, створення напруженої атмосфери під час зібрання, особисті переговори з сеймиковим маршалком після завершення сеймика та врешті-решт подання до гродського уряду протестації зі звинуваченням маршалка у видачі (без погодження з іншими учасниками сеймика і в "приватному місці") неправомірної атестації.

ДОКУМЕНТИ

№ 1

1624 р., вересня 23. Перемишль. –

Протестація Яна Лисаковського і Яценкта Попеля до перемишльського гродського уряду про неправомірність видачі маршалком вишенського депутатського сеймика Павлом Зеленським перемишльському підстолюю Ремігіанові Вояковському письмового свідчення стосовно обрання його депутатом до коронного трибуналу і про те, що цим нанесено моральну шкоду перемишльському підсудкові Анджейові Дрогойовському

Prot[estan]tur Lisakowsky et Popiel con[tra] Zielensky

Do urzędu y akt grodzkych przemyskich przyszedszy oblicznie urodzeni Jan Łysakowsky¹, Jacenkt Popiel² swym imieniem y Ich Mściów pana Mikołaiia z Naraiowa Naraiowskie[g]^o, sędziogo ziemie lwowskiey³, Stanisława ze Mstyczowa Płazy, stolnika ziemie przemyskiey⁴, Bernata Prochnickiego⁵, Alexandra Chłopeckiego⁶, Woyciecha Szeptyckiego⁷, Jana Krzczowskie[g]^o y drugiego Jana Krzczowskiego, braciey stryiecznych⁸, Krzystopha Mysłowskiego⁹, [Bogd]ana Radyłowskie[g]^{o10}, Zarzeckiego Jordana¹¹, Piotra Skorkiewskiego¹², Chrystopha Skorkiewskie[g]^{o13}, Andrzejia Mołodeckie[g]^{o14}, Piotra Krynieckiego¹⁵, Dobrzańskiego¹⁶, Andrzejia Krzczowskiego¹⁷, Marcina Krzczowskie[g]^{o18}, Jana Kaszowskiego¹⁹ y inszych Mościów, na seimiku wyszyńskym ellectiey deputata blisko przeszły[m] będących, świadczyli się przeciwko Je^o Mści panu Pawłowi Zieleńskiemu²⁰, iż on, będąc marszałkiem na seimiku blisko przeszłym, który się w Wiszni niebarzo dawno // dla obierania deputata odprawował, obranym dał Je^o Mści panu Remigianowi Woiakowskiemu²¹, podstolemu ziemie przemyski[ey], attestatią²² in loco privato we wsi

Starzawie²³, gdzie seimiku żadnego nie było, nie znosząc się nietylko z protestującymi, ale y z perszymi Ich Mściami, którzy byli na seimiku, takową, w który przyznał privato iud[ici]o suo pluralitate[m] vocum Je^o Mści panu podstolemu, czyniąc to in suppressionem vocum Je^o Mści pana podsędk²⁴, przeciwko czemu sollenniter swem y przereczonych Ich Mściow imieniem świadczymy się.

Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДІА України у Львові), ф. 13 (Перемишльський гродський суд), оп. 1, спр. 343, с. 1398–1399. Оригінал.

№ 2

1624 р., вересня 28. Перемишль. –

Протестація Павла Домарадзького і Мацея Токажевського до перемишльського гродського уряду про те, що протестація, внесена Яном Лисаковським і Яценктом Попелем до того ж уряду стосовно свідчення, даного маршалком вишенського депутатського сеймика Павлом Зеленським перемишльському підстолю Реміганові Вояковському, є безпідставною, оскільки саме останній, а не перемишльський підсудок Анджей Дрогойовський, обраний цим сеймиком депутатом до коронного трибуналу

Domaradzky et Tokarzewsky prot[es]tantur contra Łysakowsky atq[ue] Popiel

Do urzędu y akt grodzkich przemyskich przyszedszy urodzony Paulus Domaradzky²⁵ et Mathaeus Tokarzewsky swym y Ich Mściów imieniem, pana Walentego Askmanickiego²⁶, pana Stanisława Dunkowskiego²⁷, pana Jana Fredra²⁸, pana Alexandra Świątosławskiego, pana Adama Lityńskiego²⁹, pana Marcina Fredra³⁰, pana Jakuba Dobrzynieckiego³¹, pana Jendrzeia Dubrawskiego³², pana Łowieckiego³³, pana Samuela Lityńskiego³⁴, pana Prokopa Janowskiego³⁵, pana Jendrzeia Zaboczliczkiego³⁶, pana Jana Suskiego, pana Jana Węglińskiego³⁷, pana Lutosławskiego, pana Jana Przybysławskiego³⁸, pana Bratkowskiego³⁹, pana Stanisława Litińskiego y inszych Ich Mściów, na seimiku wyśniskim electiey deputata blisko przeszły[m] barzo wielu, których się tu nie mianują, będących, reprotestują się y na protestatją niży mianowaną oświadczaia przeciwko urodzonym Janowi Łysakowskiemu y Jacinktowi Popielowi, iż oni iako subordinatae personae za namową czyiącz przywatną, mało sobie poważaiąc publicos actus y laudum seimiku wisińskiego o elekciey iey* deputatów, prawem popolitym obwarowanego, ważyli, chcąc fidem directora albo raczy marszałka, na teiże elekciey deputata w Wiszni od wszystkiey braci wprzód obranego, in dubium vocare y nieiako obranemu od wszystkich zgodnie braczi deputatom na tribunał blisko przyszły Je^o Mści panu Remiianowi Wuiakowskiemu do iego urzędu y electiey bydź przeszkoda, // a to przez swoię protestatją, którą w grodzie śmieli zanosić, o którey na seimiku żadney zmianki nie było, gdysz concors o[mn]ium sententia przy więtszey części głosach na determinaciey seymiku bydź deputatom Je^o Mści panu Remiianowi Wuiakowskiemu padło, bo aczkolwiek Je^o Mści pan Jendrzey Drohoiowsky, podsędek przemysky, będąc za pilnym staraniem swoim mianowany deputatom⁴⁰, który, nie odnioszy na tamtym placu seimiku wiśniskiego pluralitate[m] głosów⁴¹, lub to chciał etiam plebeior[um] voces in numerum nobilitatis rachować

* Так в тексті. Має бути *iego*.

y dwu senatorów listami nadstawiać, ze dwoch przyczyn niemógł, z pierszey, że tamże maior pars nie pozwoliła takowego exemplum niezwyczajnego listy za presentie przeymowacz, z drugiey racziey, choćby dobrze pozwolono było tego citato non concessio, tedy z tych dwóch listów tylko ieden list Je^o Mści pana sendomirskiego⁴², który przyczyniał się za Je^o Mścią panem podsędkiem, należałby, gdyż absolute samego Je^o Mści pana podsędka mianował, drugi zaś list Je^o Mści pana lwowskiego⁴³, iż ambigue napisany, gdy mianuie Je^o Mści pana pisarza przemyskiego ziemskiego⁴⁴ y Je^o Mści pana podsędka przemyskiego, tedy do rachunku ten list nie należy. Gdy Je^o Mśc pan podsędek nie mógł się ratować głosami, będąc pluralitate vocum Je^o Mści pana podstolego przemyskiego superowany, kazawszy pisać głosy, głosy kazawszy liczyć, obeizrzawszy się w niedostatku głosów, chciał contradictiā się rozpierać, contradicendo pluralitati antagonisty swego pana Remiana Wuiakowskiego, podstolego przemyskiego, wnosząc to w porządek impossibile, że tu consensus o[mn]ium obiera deputata*, który, że się osobnemi y różnemi affectami iedni się ku drugim, rozrywa impossibile, słusznie nazywa się, zaczym starodawny zwyczaj sposobu obierania deputata chciał nam y pretendował znosić. Tamże maxima pars braci dali się obeirzeć Je^o Mści panu podsętkowi w prawie popolitym, że niesłusznie stoi przy mnieyszey części głosów, naprzód ukazawszy pluralitatem // votoru[m] wielu głosów, która była po Je^o Mści panu podstolem przemyskim, nazwawszy to iako każdy zwyczaj prawem, potym przeczytano statutu przysięgę⁴⁵ deputata tym względem, że ta zbiia każdego z własney affectatyei, pokazało się y prawo tamże, że ten, kto ma iakie sprawy własne⁴⁶ na trybunale [...], in exemplo mieć ma, pan podsędek przemyski tedy takowy nie ma się dać obierać deputatem. In supplimentum racie takowe dawali się naprzód, że Je^o Mśc pan podsędek alterius iest subsellij iudex⁴⁷, nie może wygodzić oraz sądom ziemskim y trybunałskim, a zwłaszcza, że teraz pełnego każdodziowego sedzie[g]^o tam na trybunale potrzebuemy y wszystko woiewództwo ruskie, które na ten czas przez sześć lat głodne bez sprawiedliwości, sądzicz się ma⁴⁸. Dali wielkie y uważne racie braczi, znosili promocją Je^o Mści pana podsętki, które racie Je^o Mśc pan podsędek z drugimi Ich Mściami collegami swemi nowinami o trwogach rozrywali y nie dali czasu na wywodzenie szlachectwa⁴⁹, pewnym ludziom tego potrzebującym. Je^o Mśc pan Paweł Zieleński marszałek koła naszego wstawszy, adhortował, prosił, aby się Ich Mość wszyscy akwiietowali, życząc per usta media zgody y do niey powodem będąc usilną proźbą swoją, nie chcąc rozpuszczać nieporządnie koła naszego. Zaczym włożone iest na Je^o Mści pana marszałka to officium primo posita sac[ra] r[at]ione od Ich Mściów panów urzędników ziemskich, ponieważ od tego niebezpieczeństwa od pogan⁵⁰ niemieszkana nam a każdemu do domu spieszna, daiemy to ad fide[m] Je^o Mści pana marszałka, aby pro fide cando[ru]m et autoritate, qua in hac parte fuitu[r], dał sufficiente[m] attestationem eleckciey deputackiey y transaktu seimiku. Rozszedszy się z koła, przysłał pan podsędek slugę swego do Je^o Mści pana marszałka, upominając się attestatyei. Dał respons // Je^o Mość pan marszałek taki: "Gotowem ia dać, zechceli pan podsędek poczekać, bo aczkolwiek iuż wszyscy roziachali się dla tech trwog. Jeśli też Jego Mśc pan podsędek chce wytrwać, dam ia, ziachawszy się w Przemyślu, wszak tam obadwa mieszkamy". Przysłał pan podsędek znowu consensu[m] pr[a]ebendo, z tym się declarując, że on woli wziąć w Przemyślu attestatiā, niżli tu czekać. Ziechawszy się tu obadwa do Przemyśla, zaraz Je^o Mśc pan podsędek Je^o Mści pana marszałka sollicitował o to przez kilkanaście dni, aby pan podstoli przemyski ustąpił cum sua pluralitate. Je^o Mśc pan marszałek iako w swey stateczności nie dał się uwodzić, tak też ufał o teyże stateczności Je^o Mści pana podstolego,

* Так в тексті.

nie pozwalał jednak na takie traktaty, niechcąc pluralitate[m] głosow in dubium vocar[e] iako pewnego sposobu obierania. Gdy y to nie posło, przyszli listy od* Je^o Mści pana marszałka od niektórych panów urzędników ziemskich, żeby odmienił pierwszą attestacją, w których listach przyznawają Ich Mość panowie urzędnicy przerzeczeni, iż pluralitas, aczkolwiek po Je^o Mści panu podstolem przemyskim padła, iednak proszą, aby listami przynamniey dwiema Ich Mściów panów senatorów, wzwyż mianowanemi, nadstawić kresek⁵¹ Je^o Mści panu podsędkowi. Gdy tego nie mogli wymóc, interim ci dwa przerzeczeni Jan Łysakowsky y Jacinkt Popiel rzucili się y, temere y leviter swym imieniem mianując y inszych wielu Ich Mściy w swey protestathey, którzy nescitur, ieżeli o tym wiedzą albo ieżeli na to pozwalali (ponieważ, iako się wzwyż mianowało, na seimiku żadney o tym woty do samy conclusiey nie czyniono), podali do akt grodzkich tak niesłuszną protestacją. Iako iawno iest wzwyż mianowanego progressu porwawszy się na stateczne y słusne dobrą wiadomością y pamięcią naszą reimentowanie Je^o Mści pana marszałka koła naszego przeciwko // temu, biorąc to y za zniewage koła naszego z większą częścią braciey naszej, ale y za znieważenie Je^o Mści pana marszałka naszego, p[er]s[ona]lit[e]r protestuiemy się y przeciwko tey protestathey reprotestuiemy się.

ЦДІА України у Львові, ф. 13 (Перемишльський гродський суд), оп. 1, спр. 343, с. 1423–1427. Оригінал.

ПРИМІТКИ

¹ Лисаковські належали до гербу Леліва, шляхта, осіла в Перемишльській землі (Herbarz Polski. Warszawa, 1913. Cz. 1: Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich / Ułożył i wydał A. Boniecki. T. 16. S. 181–184).

² Відомі кілька шляхтичів з розгалуженої дрібношляхетської родини Попелів, які носили ім'я Яцько, зокрема, брали участь в оказованнях львівської шляхти під Львовом в 1626–1639 рр. (AGZ. T. XX. S. 227, 240, 259, 260, 278, 300, 310, 312, 343, 349, 359, 362, 382, 406, 420). Ячко Попель гербу Сулима володів частинкою в селі Попелі біля Борислава (Polska południowo-wschodnia w epoce nowożytnej. Źródła dziejowe. Przemyśl; Rzeszów, 1997. T. I. Cz. 1: Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1628 roku / Wyd. Z. Budzyński i K. Przyboś. S. 126). Гіацинт і Пйотр Попелі були власниками частинки в селі Братківці біля Стрия (Ibid. Cz. 2: Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1651 roku / Wyd. Z. Budzyński i K. Przyboś. S. 17).

³ Миколай Нарайовський (помер 1640 р.) – львівський мечник (1599–1617), земський підсудок (1617–1618) і земський суддя (з 1618) (Urzędnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku. Spisy / Oprac. K. Przyboś. Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1987. S. 123, 137, 144, 369).

⁴ Станіслав Плаза (помер 1626 р.) – перемишльський стольник (1622–1626) (Urzędnicy województwa ruskiego... S. 242, 378).

⁵ Бернат Прохницький підписав жешувську конфедерацію Руського воєводства 2.12.1587 р. та постанову з'їзду під Судовою Вишнею 31.07.1606 р., брав участь в оказованні перемишльської шляхти під Судовою Вишнею 7.04.1622 р. (AGZ. T. XX. S. 77, 118, 202).

⁶ Александер Хлопецький (Хлопицький) гербу Судкович – власник частинки в селі Хлопчиці на Самбірщині (Polska południowo-wschodnia... T. I. Cz. 1. S. 67, 69); брав участь в оказованні самбірської і дрогобицької шляхти 4.10.1621 р. під Самбором (AGZ. T. XX. S. 197).

⁷ Шептицькі – власники частинок у кількох на селах Самбірщині (Polska południowo-wschodnia... T. I. Cz. 1. S. 40, 90, 153).

* Так в тексті. Має бути *do*.

⁸ Кжечовські належали до числа старих родин, осілих в Перемишльській землі з XV ст. (добра Кжечовіце). У першій чверті XVII ст. споріднені шлюбними зв'язками з Дрогойовськими, а також Попелями (Herbarz Polski. 1909. Т. 12. S. 396–397). Ян Кжечовський брав участь в оказаннях львівської шляхти під Львовом в 1628, 1632, 1633 і 1638 рр., маршалкував на депутатському сеймику 14.09.1643 р. (AGZ. Т. XX. S. 261, 314, 349, 417, 477). Іван Кжечовський – власник частинок в селах Комарники і Жупани (на південь від Турки) (Polska południowo-wschodnia... Т. I. Cz. 1. S. 76, 77).

⁹ Кшиштоф Мисловський – син Кшиштофа (1606). Прізвище родини походить від назви села Мислово в Лукувській землі (Rodzina. Herbarz szlachty polskiej. Warszawa, 1914. Т. 11. S. 364).

¹⁰ Радилівські – власники частинок у селі Радловиці на Самбірщині (Polska południowo-wschodnia... Т. I. Cz. 1. S. 40).

¹¹ Йордани тримали в державі село Розьвеніца на Переворщині – власність Мацея Станіслава Дрогойовського (Polska południowo-wschodnia... Т. I. Cz. 1. S. 132). В оказаннях львівської шляхти під Львовом у 1631 р. брала участь вдова Малгожата Йорданова Зажецька (AGZ. Т. XX. S. 298).

¹² Пйотр Скорковський (Скурковський) брав участь в оказаннях львівської шляхти під Львовом в 1626, 1628, 1630, 1632, 1633, 1634, 1637, 1638 і 1639 рр. (AGZ. Т. XX. S. 229, 252, 281, 308, 344, 355, 406, 417, 420). Якись Скурковський в 1640 р. володів частинкою в селі Шоломинчи на Перемишльщині (Polska południowo-wschodnia... Т. I. Cz. 1. S. 137).

¹³ Кшиштоф Скорковський (Скурковський) підписав постанову реляційного сеймика 7.08.1628 р., брав участь в оказаннях львівської шляхти під Львовом в 1628, 1630, 1631, 1632, 1633, 1634, 1637, 1638 і 1639 рр. (AGZ. Т. XX. S. 251, 267, 284, 299, 307, 345, 356, 359, 406, 417, 420).

¹⁴ Анджей Млодецький брав участь в оказаннях львівської шляхти під Львовом в 1630 р. (AGZ. Т. XX. S. 281).

¹⁵ Пйотр Криницький гербу Кораб – власник частинки в селі Криниця на Дрогобиччині (Polska południowo-wschodnia... Т. I. Cz. 1. S. 88).

¹⁶ Добжанські з Доброї гербу Сас, осіли в Сяноцькій землі (Herbarz Polski. 1902. Т. 4. S. 336–337). Посесори війтівств у селах Свидник (1613 р.) Самбірської економії і Лещини (1625 р.) Перемишльського староства (Polska południowo-wschodnia... Т. I. Cz. 1. S. 91, 203).

¹⁷ Анджей Кжечовський брав участь в оказаннях: перемишльської шляхти під Судовою Вишнею 7.04.1622 р. та львівської шляхти під Львовом в 1628, 1631, 1633, 1635, 1637 і 1638 рр. (AGZ. Т. XX. S. 202, 250, 293, 347, 383, 406, 417). Можливо, перемишльський стольник у 1637–1648 рр. (Herbarz Polski. 1909. Т. 12. S. 397; Urzędnicy województwa ruskiego... S. 242). У 1637–1640 рр. власник села Верчани біля Стрия (Polska południowo-wschodnia... Т. I. Cz. 1. S. 123).

¹⁸ Марцін Кжечовський, одружений з Євою Оссовською (1629), брав участь в оказаннях львівської шляхти під Львовом в 1630, 1631 і 1632 рр. (AGZ. Т. XX. S. 281, 300, 308; Herbarz Polski. 1909. Т. 12. S. 397).

¹⁹ Ян Кашовський – племінник перемишльського ловчого (1614) Яна Кашовського, брав участь в оказаннях перемишльської шляхти під Судовою Вишнею 7.04.1622 р. (AGZ. Т. XX. S. 202). Посесор (разом з дружиною Ельжбетою з Полановських) від 1611 р. Стрийського війтівства (Polska południowo-wschodnia... Т. I. Cz. 1. S. 27). Ймовірно, 1614 р. був комендантом бучацького замку, призначеним власницею Бучача Софією з Замехова Гольською. В часі нападу на Бучач троцького каштеляна Яна Єжи Радзівілла по-зрадницькому здав замок, за що згодом засуджений на інфамію (позбавлення честі) (Łoziński W. Prawem i lewem. Obuczaje na Czerwonej Rusi w pierwszej połowie XVII wieku. Kraków, 1960. Т. II: Wojny prywatne. S. 54–55).

²⁰ Павел Зеленський підписав протестації перемишльської шляхти 14.04.1603, 19.05.1606 і 24.07.1631 рр., виконував обов'язки поборці Перемишльської землі 1613–1615 рр. Вишенський передсеймовий сеймик 1627 р. подав у своїй інструкції прохання провести ревізію мосту (з

метою подальшого відшкодування витрат), збудованого П. Зеленським у селі Рубешовіце (AGZ. Т. XX. S. 108, 113, 139, 149, 248, 304). У 1621 р. входив до складу компромісарського суду, утвореного в Перемишлі у справі конфлікту (бійки та поранення) між перемишльським підчашиєм Пйотром Болестрашицьким і товаришем гусарської хоругви ротмістрства познанського каштеляна Пйотра Опалінського (*Łoziński W. Prawem i lewem...* Т. II. S. 161).

²¹ Ремігіан Вояковський (помер перед 1661 р.) походив з середньошляхетського роду, осілого в Перемишльській землі. Посідав кілька сіл у районі Переворська, Прухніка і Радимна (Чонстковіце, Чудовіце, Жеплін, Венцковіце, частини Янковіц і Розбожа Длугого, напевно, також Пелнатиче, Рудоловіце і Волю Розьвенецьку), тримав у державі королівщини (Вишатице під Перемишлем). Перемишльський підвоєвода (1617–1618), підстолий (1618–1636), підсудок (1636–1649) і земський суддя (1649–1660), любачівський каштелян (1660–1661) (*Polska południowo-wschodnia...* Т. I. Cz. 1. S. XXIV; *Urządnicy województwa ruskiego...* S. 226, 229, 233, 405).

²² Зміст атестації нам невідомий: до перемишльських гродських книг її внесено не було. Очевидно, він був подібний до змісту аналогічних актів вишенських депутатських сеймиків, наприклад 1614 і 1617 рр. (AGZ. Т. XX. № 97, 113).

²³ Стар'ява – село на північний захід від Мостиськ, входило до складу Медицької держави Мостиського староства. Посесорами села були: від 1616 р. – Валентий Яскманіцький, від 1632 р. – Якуб Яскманіцький (*Polska południowo-wschodnia...* Т. I. Cz. 1. S. 107, 139; Cz. 2. S. 111).

²⁴ Анджей Дрогойовський (помер 1626 р.) – перемишльський підстароста і гродський суддя (1614), підсудок (1621–1626) (*Urządnicy województwa ruskiego...* S. 226, 326).

²⁵ Павел Домарадзький брав участь в оказованні сяноцької шляхти під Сяноком в 1626 р. (AGZ. Т. XX. S. 151). Вбитий 1629 р. шляхтичем Павлом Заклікою (*Łoziński W. Prawem i lewem...* Т. I: *Czasy i ludzie*. S. 171).

²⁶ Валентий Аскманіцький (Яскманіцький) – королівський дворянин, син перемишльського земського судді (від 1589 р.) Яна Яскманіцького, дідич села Стжельці (1613). Його сестра Анна була одружена з перемишльським ловчим Яном Фредро (*Herbarz Polski*. 1906. Т. 8. S. 308). Підписав постанову післясеймового сеймика 7.08.1628 р., брав участь у сеймику елекції перемишльського земського писаря 24.07.1631 р. (AGZ. Т. XX. S. 267, 304).

²⁷ Станіслав Дунковський (помер 1633 р.) – син перемишльського ловчого Пйотра Дуніковського. Одружений 1599 р. з Катажиною, донькою перемишльського ловчого Яна Фредро й Анни Аскманіцької. Його брат Ян, одружений з Катажиною Домарадзькою, мав доньку Анну Ельжбету, в першому шлюбі (1617) за Міхалом Свентославським (*Herbarz Polski*. 1902. Т. 5. S. 87). Підписав протестацію учасників післяконвокаційного сеймика під Судовою Вишнею 8.05.1587 р., постанову депутатського сеймика 11.09.1589 р., протестацію учасників елекційного сеймика в Перемишлі 23.01.1590 р., постанову з'їзду сяноцьких зем'ян 17.08.1618 р., постанову реляційного сеймика 7.08.1628 р. (AGZ. Т. XX. S. 69, 84, 87, 173, 267).

²⁸ Ян Фредро (помер 1649 р.) – син перемишльського войського Анджея, перемишльський підсудок (1626–1629) і земський суддя (1629–1649) (*Herbarz Polski*. 1902. Т. 5. S. 316–319; *Urządnicy województwa ruskiego...* S. 226, 232, 330).

²⁹ Адам Літинський гербу Сас послував від Перемишльської землі на сеймах 1624, 1628 і 1629 рр., брав участь у депутатському 13.09.1610 р. і передсеймовому 17.12.1625 р. сеймиках (AGZ. Т. XX. S. 136, 210, 225, 264, 267; *Herbarz Polski*. 1912. Т. 4. S. 393–394). Власник села Тур'є на Самбірщині (1625), посесор (1621–1626) вйтівства в селі Грушів (на північ від Дрогобича) Самбірської економії (*Polska południowo-wschodnia...* Т. I. Cz. 1. S. 153, 202).

³⁰ Марцін Фредро (помер 1646 р.) – син перемишльського ловчого Яна, двоюрідний брат Яна (див. примітку 28) і племінник В. Аскманіцького. Перемишльський ловчий (1628–1636), підстолий і підвоєвода (1636–1646) (*Herbarz Polski*. 1902. Т. 5. S. 316–319; *Urządnicy województwa ruskiego...* S. 208, 229, 330).

³¹ Якуб Добжиніцький – у 1625–1626 рр. власник сіл Губичі й Передільниця (на північ від Добромиля) (*Polska południowo-wschodnia...* Т. I. Cz. 1. S. 64, 132).

³² Анджей Дубравський – посесор у 1620–1627 рр. села Віжомля Вишенського староства (Polska południowo-wschodnia... Т. I. Cz. 1. S. 116). Підписав протестацію перемишльської шляхти з приводу замішання під час сеймика 14.01.1597 р. та постанову реляційного сеймика 7.08.1628 р. (AGZ. Т. XX. S. 104, 267).

³³ Представник роду Ловецьких гербу Остоя з села Ловче Перемишльської землі (Herbarz Polski. 1913. Т. 16. S. 37–38; Polska południowo-wschodnia... Т. I. Cz. 1. S. 92). В оказованні сяноцької шляхти в 1621 р. під Сяноком брав участь Мацей Ловецький, постанову реляційного сеймика 7.08.1628 р. підписав Станіслав Ловецький (AGZ. Т. XX. S. 193, 267).

³⁴ Самуель Літинський брав участь у депутатському сеймику 13.09.1610 р. (AGZ. Т. XX. S. 136).

³⁵ Прокоп Яновський – близько 1640 р. власник частинки в селі Радловичі на Самбірщині (Polska południowo-wschodnia... Т. I. Cz. 1. S. 40).

³⁶ Анджей Жабокліцький підписав постанову з'їзду під Судовою Вишнею 7.04.1622 р. (AGZ. Т. XX. S. 118).

³⁷ Ян Венглінський з Мілятич брав участь в оказованні львівської шляхти під Львовом в 1621 р. (AGZ. Т. XX. S. 189).

³⁸ Ян Пшибиславський брав участь в оказованні львівської шляхти під Львовом в 1628 р. (AGZ. Т. XX. S. 251).

³⁹ Братковські володіли частинками в селах Братківці й Бережниця біля Стрия (Polska południowo-wschodnia... Т. I. Cz. 1. S. 39). В оказованні львівської шляхти під Львовом у 1621 р. брав участь Єнджей Братковський (AGZ. Т. XX. S. 189).

⁴⁰ Згідно з конституцією сейму 1578 р. ("Przysięga sędziów"), обраний депутатом шляхтич мав запрягнути в тому, що він не прагнув обрання на цю посаду (Volumina legum. Т. 2. S. 183).

⁴¹ Сеймом 1611 р. була ухвалена конституція для Серадзького воєводства й Велюньської землі, за якою послі на сейм і депутати до коронного трибуналу мали обиратися більшістю голосів, причому голосувати та бути обраними мали право тільки осілі у відповідній землі шляхтичі. Тоді ж цю сеймову постанову прийняли представники Краківського воєводства та Холмської землі, на сеймі 1613 р. – Київського, Плоцького і пруських (крім Хелмінського) воєводств (Volumina legum. Т. 3. S. 10, 85, 89, 90). Руське воєводство, за винятком згаданої Холмської землі, ніколи цієї конституції не приймало.

⁴² Миколай Спитек Лігенза (помер 1637 р.) – сандомирський каштелян у 1619–1637 рр. (Urządnicy województwa sandomierskiego XVI–XVIII wieku. Spisy / Oprac. K. Chłapowski i A. Falniowska-Gradowska. Kórnik, 1993. S. 91, 192). У Перемишльській землі належав до числа найбільших землевласників: володів містом Жешувом і 22 селами (Жешувський і Кросненські ключі) (Polska południowo-wschodnia... Т. I. Cz. 1. S. LX–LXI).

⁴³ Марцін Красіцький (помер 1631 р.) – львівський каштелян у 1616–1630 рр., перемишльський староста в 1616–1631 рр. (Urządnicy województwa ruskiego... S. 118, 238, 352).

⁴⁴ Феліціан Гроховський (помер 1649 р.) – перемишльський земський писар у 1618–1631 рр. (Urządnicy województwa ruskiego... S. 216, 335).

⁴⁵ За конституцією сейму 1578 р. ("Przysięga sędziów"), обраний депутатом шляхтич мав скласти в земському або гродському суді своєї землі наведену в статуті присягу земського судді з деякими доповненнями (Volumina legum. Т. 2. S. 183).

⁴⁶ За конституцією сейму 1616 р. ("O deputatach trybunalskich koronnych"), у випадку, коли обраний депутатом шляхтич виступав як одна із сторін у судовій справі, яка мала розглядатися на тогорічній сесії трибуналу, за бажанням сторони, яка з ним судилася, розгляд справи міг бути відкладений на наступний рік (Volumina legum. Т. 3. S. 133).

⁴⁷ Приналежність до іншого (гродського або земського) суду не було перешкодою при обранні на депутатський уряд, однак при розгляді в трибуналі справи, яка походила з цього суду, такий депутат був позбавлений права голосу (Volumina legum. Т. 2. S. 183).

⁴⁸ Розгляд справ у трибуналі відбувався за воєводськими реєстрами. Формально розгляд справ окремого воєводства (землі) мав відбуватися щонайменше раз на два роки, але фактично цей термін був значно більшим і з бігом часу поступово зростав (*Majsel W. Trybunał Koronny... S. 77–80*). Якщо в 1624 р., як видно з тексту протестації, черга Руського воєводства припадала раз на шість років, то в 1636 р. руська шляхта в інструкції послан на сейм скаржилася, що справи з воєводства розглядаються ледве раз на дев'ять років (*AGZ. T. XX. S. 400*). У зв'язку з великою кількістю справ та повільним їх розглядом сейм 1623 р. лімітував (продовжив термін роботи) до свята св. Франціска (4 жовтня) (*Volumina legum. T. 3. S. 219; "Trybunału lubelskiego przyczynienie"*), однак це суттєво ситуацію не покращило.

⁴⁹ Згідно з конституцією сейму 1601 р. ("O powey szlachcie"), особи, яким під час розгляду судових справ у коронному трибуналі або земському суді було закинуто нешляхетство, мали отримувати, довівши перед обивателями своє шляхетське походження за допомогою свідків, відповідне свідоцтво на депутатському сеймику свого воєводства (*Volumina legum. T. 2. S. 390*). Див. атестації вишенських депутатських сеймиків 15.09.1610, 10.09.1618 і 10.09.1646 рр. (*AGZ. T. XX. № 91, 120, 225*).

⁵⁰ 7 вересня 1624 р. до перемишльських гродських книг був вписаний універсал коронного польного гетьмана Станіслава Конєцпольського, виданий у Жаліні 2 вересня, з повідомленням про можливий татарсько-турецький напад на коронні землі (ЦДІА України у Львові, ф. 13, оп. 1, спр. 343, с. 1373).

⁵¹ Під час виборів на сеймиках облік голосів, відданих учасниками зібрання за окремих кандидатів, проводився шляхом малювання рисок (*kresek*) біля прізвищ останніх на аркуші паперу з метою подальшого підрахунку й визначення більшості голосів (*Kriegseisen W. Sejmiki Rzeczypospolitej szlacheckiej w XVII i XVIII wieku. Warszawa, 1991. S. 60, 61*).

Oleksiy VINNYCHENKO

TO THE HISTORY OF THE ACTIVITIES OF THE RUTHENIAN VOIVODESHIP'S DEPUTY *SEJMIKI* IN THE FIRST QUARTER OF THE XVIIth CENTURY

The author introduces two little known documents kept in the Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv – Przemyśl nobles Jan Łysakowsky and Jacenkt Popiel's remonstrance and counter-remonstrance by Paulus Domaradzky and Mathaeus Tokarzewsky. They enlarge sufficiently our knowledge of the activities of the Ruthenian voivodeship's deputy *sejmiki* (dietines) in the period under review. Both remonstrances contribute new facts to published sources about the course of the Wiszeńskie deputy *sejmik* of 1624.

Key words: Polish-Lithuanian Commonwealth, deputy *sejmiki*, Ruthenian voivodeship, Wiszeńskie deputy *sejmik*, remonstrance.

Стаття надійшла до редколегії 27.04.2000

Прийнята до друку 01.09.2000